

Vinohradnícky skanzen Svätý Jur

štúdia funkčného a priestorového využitia

Svätojurský vinohradnícky spolok, ulica Dr. Kautza 9, Svätý Jur
Vypracovali: Mgr. arch. Lucia Marušicová a Mgr. Branislav Bahna
marec 2014

Vinohradnícky skanzen, Svätý Jur

štúdia funkčného a priestorového využitia

Svätojurský vinohradnícky spolok Ulica Dr. Kautza 9, Svätý Jur
marec 2014

ZÁMER

Svätojurský vinohradnícky spolok má zámer vybudovať vinohradnícky skanzen v lokalite so zachovanými historickými štruktúrami vinohradov, v rámci ktorého by miestni vinári prezentovali pôvodné spôsoby pestovania viniča a spracovania hrozna. Hlavným partnerom pri realizácii skanzenu bude **Academia Istropolitana Nova (AINova)**, ktorá v spolupráci s mnohými miestnymi a regionálnymi partnermi pripravila a realizuje projekt *Partneri pre dedičstvo*. V rámci neho zrealizovala napr. Svätojurský náučný chodník, súčasťou ktorého je aj prezentácia vinárskej a vinohradníckej tradície. Ďalším partnerom pri realizácii skanzenu bude **mesto Svätý Jur**, ktoré má projekt založenia skanzenu vo svojom rozvojom pláne. Partneri veria, že takýto počín napomôže rozvoju vinohradníctva a zachovaniu tradičnej vinohradníckej a kultúrnej krajiny Svätého Jura. Do realizácie a údržby skanzenu sa zapoja i dobrovoľníci, ktorých aktivity vo Svätom Jure koordinuje **miestne Informačné centrum**.

ZDÔVODNENIE POTREBY PROJEKTU

Vinárstvo a vinohradníctvo má vo Svätom Jure bohatú históriu a nejasnú budúcnosť. Zachovanie vinohradov je ohrozené, keďže veľkú časť z nich majitelia prestávajú obrábať. Dôvodom je prerušená kontinuita vlastníctva, ale aj perspektíva preklasifikovania na stavebné pozemky a z toho vyplývajúca vidina zisku. Jedná sa o vinohrady v jedinečnom prírodnom prostredí. Výskum SAV (2009-2011) preukázal, že v okolí Svätého Jura sa nachádzajú jedinečné historické štruktúry vinohradov, ktoré nemajú v Malokarpatskom regióne obdobu. Ide o zachované stredoveké krajinné štruktúry, ktoré neboli zasiahnuté procesom intenzifikácie poľnohospodárstva v období socializmu. Dnes ich nachádzame vo fragmentovanej podobe ako extenzívne obhospodarované kolové a drôtenkové vinice, sady a gaštanice, situované hlavne v svahovitom teréne. Doteraz je viditeľná pôvodná maloplošná štruktúra parciel, s viac či menej zachovanými rúhami, suchými múrikmi, terasami a odvodňovacími kanálmi. Na mnohých miestach nájdeme pôvodné studničky, prístrešky (vinohradnícke budy) či nádrže na postreky. Čoraz menej sa vyskytujú tradičné kolové vinice.

CIELE PROJEKTU

- vybudovať vinohradnícky skanzen v lokalite so zachovanými historickými štruktúrami vinohradov, v rámci ktorého sa budú prezentovať pôvodné spôsoby pestovania viniča a kultivácie vinohradov, ako aj tradičné odrody vínnej révy, typické pre Svätý Jur;
- posilniť osvetu o význame vinohradníctva a vinárstva pre zachovanie tradičnej malokarpatskej kultúrnej krajiny;
- zachovať a prezentovať environmentálne kvality a hodnoty prostredia;
- sprístupniť skanzen verejnosti, vytvoriť v rámci neho oddychovú zónu pre rodiny s deťmi a prepojiť ho s ďalšími projektmi a aktivitami;

FUNKČNÉ A PRIESTOROVÉ RIEŠENIE AREÁLU

Súčasný stav:

Pozemok, ktorý je určený na vytvorenie vinohradníckeho skanzenu patrí do majetku mesta Svätý Jur, parc. č. 2815 (ostatné plochy) v súčasnosti je v nájme Svätajurského vinohradníckeho spolku. Je situovaný na dobre dostupnom mieste v blízkosti obslužnej komunikácie, s možnosťou napojenia na Svätajurský náučný chodník, prípadne iné pešie chodníky. Poloha na vrchole kopca je strategická aj z hľadiska výhľadov do okolia.

Pre tento dlhodobý zámer využíva pozemok, ktorý nebol v poslednom období užívaný a preto je pokrytý náletovým porastom a burinou. Jedná sa najmä o šípky, černice, trnky, bazu a iné kríky. Na pozemku sa nachádza aj niekoľko vzrastlých stromov, ktoré budú naďalej ponechané, zvlášť hodnotné sú ovocné dreviny: orech, mandľa, mišpuľa.

Stavba, ktorá sa nachádza na pozemku je pôvodná strážna búda je na vyvýšenej plošine, jedná sa o murovanú stavbu štvorcového pôdorysu s plechovou strechou.

Na pozemku začali prebiehať úvodné práce, ktoré majú pozemok vyčistiť od náletových rastlín. Tento krok bolo potrebné vykonať ešte pred začatím vegetačného obdobia aj z dôvodu lepšieho prehľadu o teréne, zmapovaní a vytýčení pozemku a následných plánovacích prác.

Navrhovaný stav:

Terén pozemku je členitý a rôznorodý. Svojou polohou bol ideálnym miestom pre situovanie objektu strážnika, umožňuje výhľady na okolitú krajinu a mesto Svätý Jur. Pôvodne bol len čiastočne využívaný pre pestovanie viniča, čo dokladujú nájdené kamenné stienky a upravené plochy. Na viacerých miestach totiž vychádza na povrch skalnaté žulové podložie.

Rozmanitosť terénu umožňuje vytvorenie zaujímavého areálu s rôznorodými prírodnými charakteristikami a možnosťami využitia – formy pestovania viniča, informácie, výhliadka, tradičné ovocné stromy, vinohradnícka búda, priestor pre oddych návštevníkov a aktivity vinohradníckeho spolku. **Na relatívne malom území tak môže vzniknúť atraktívny a neopakovateľný prírodný areál.**

Ako orientačný bod bude slúžiť strážna búda. Je potrebná jej rekonštrukcia, vyčistenie, výplne otvorov (okná, dvere) a oprava strechy. Navrhujeme opäť použiť plechovú krytinu. Vo vnútri bude inštalovaná nenáročná expozícia o tradičnom vinohradníctve – ukážky vinohradníckych pracovných nástrojov, oblečenia, fotiek a podobne. Na fasáde objektu budú hlavné informačné tabule, kde sa bude môcť návštevník dozvedieť viac o vinohradníctve, fungovaní a prevádzke skanzenu.

Pre pestovanie viniča sú navrhnuté 4 lokality, na ktorých budú pestované typické odrody Svätého Jura na kolovom vedení. Tieto mikrolokality dopĺňajú jestvujúce, prípadne novovybudované kamenné stienky, informačné tabule, vinohradnícka búda a podobne.

Najvyššia časť pozemku je výborným miestom pre vytvorenie výhliadkovej plošiny. Navrhujeme využiť terén tak, aby táto plošina organicky zapadala do okolia a zároveň rozšírila priestor pre výhľady na mesto. Čiastočne prekryje nerovnosti kamenného terénu. Drevená konštrukcia bude na stĺpoch kotvená do pätiiek, použité drevo bude dub, prípadne agát.

V centrálnom priestore pozemku pod skalnou stenou je situovaný priestor pre oddych návštevníkov s miestami na opekanie a posedenie, altánkom. Táto oddychová zóna môže byť využívaná pre aktivity vinohradníckeho spolku – napríklad ochutnávky v prírode, vzdelávacie aktivity v rámci Svätajurského náučného chodníka a podobne.

V spodnej časti pozemku sa nachádzajú ovocné stromy, ktoré budú doplnené o ďalšie druhy.

AKTIVITY

- organizovať v skanzene pravidelné ochutnávky svätajurského vína;
- spolupodieľať sa na náučno-vzdelávacích aktivitách združenia AINova, organizovaných pre rodiny s deťmi, škôlky alebo základné školy;
- spolupracovať s agentúrami, zameranými na „vínnu turistiku“ v malokarpatskom regióne;
- v spolupráci s miestnou komunitou organizovať dobrovoľnícke aktivity pri údržbe a prevádzke skanzenu.

HLAVNÉ CIELE PROJEKTU A OČAKÁVANÝ PRÍNOS PRE CIEĽOVÚ SKUPINU

Veľkým prínosom bude dlhodobé budovanie pozitívneho vzťahu obyvateľov k historickej vinohradníckej krajine. Zachovanie historických štruktúr tradičnej vinohradníckej krajiny má aj významný pozitívny environmentálny dopad.

Návštevníkom skanzen priblíži históriu pestovania viniča v jedinečnom a autentickom prostredí stredovekých vinogradov. Oboznámi sa s odrodami viniča, typickými pre Svätý Jur. Zároveň v ňom nájdú oddychovú zónu s miestom na grilovanie, detskými preliezačkami a rozhľadňou. Lákadlom budú sprievodné podujatia, napr. detské hry, pravidelné degustácie svätajurského vína. Žiakom základných a stredných škôl bude zdrojom poznania fauny a flóry, žijúcej v podhorskom pásme Malých Karpát.

PARTNERSKÉ ORGANIZÁCIE PROJEKTU

Svätajurský vinohradnícky spolok, Dr. Kautza 9, Svätý Jur, tel.: 0905 607 379, www.sjvs.sk

Academia Istropolitana Nova, Prostredná 47/a, 900 21 Svätý Jur, tel.: 02/44970452, www.ainova.sk

Mesto Svätý Jur, Prostredná 29, 90021 Svätý Jur, tel: 02/44970435, www.svatyjur.sk

Po otvorení skanzenu pre verejnosť bude samozrejmosťou úzka spolupráca so združením

Malokarpatská vínna cesta, Horná 20, 900 01 Modra, tel. 0915 142 777, www.mvc.sk

Vypracoval: Mgr. Branislav Bahna

Vinohradnícky skanzen, Svätý Jur

štúdia funkčného a priestorového využitia

Svätojurský vinohradnícky spolok Ulica Dr. Kautza 9, Svätý Jur

vypracovala: Mgr.arch. Lucia Marušicová

marec 2014

širšie vzťahy

prístup ku skanzenu

napojenie na Svätojurský náučný chodník

